

Πρόλογος

Ο ισλαμικός ριζοσπαστισμός απασχολεί πολυεπίπεδα τη διεθνή πραγματικότητα, καθώς τα αποτελέσματά του μέσα από τις δράσεις των τζιχαντιστών έχουν ανατρέψει το παγκόσμιο σκηνικό, προκαλώντας εκατόμβες θυμάτων και κλυδωνισμό αξιών, αρχών, δικαιωμάτων, και τελικά τη διακύβευση κεκτημένων και της καθημερινής ζωής των ανθρώπων. Η 11η Σεπτεμβρίου στις Η.Π.Α. μπορεί να είναι το εναρκτήριο γεγονός της νέας χλιετίας από πολλές απόψεις, αλλά δεν προέκυψε από παρθενογένεση. Σύνθετοι παράγοντες οδήγησαν όχι μόνο σε αυτήν αλλά και σε πληθώρα τρομοκρατικών επιθέσεων στην Ευρώπη και στον μουσουλμανικό κόσμο κατά τις τελευταίες δεκαετίες, ασφαλώς και παλαιότερα.

Από τους πολυσύνθετους παράγοντες που ευθύνονται για τον ισλαμικό ριζοσπαστισμό θα εστιάσουμε την προσοχή μας: (α) στους κορυφαίους μουσουλμάνους διανοητές al-Bannā, Qaṭb και Mawḍūdī, οι οποίοι με τον θεολογικό τους λόγο τεκμηρίωσαν τον ισλαμικό ριζοσπαστισμό και νομιμοποίησαν την τζιχαντιστική δράση· (β) σε σημαντικές μουσουλμανικές οργανώσεις, όπως η Μουσουλμανική Αδελφότητα, που επηρέασαν με διάφορους τρόπους τη ριζοσπαστικοποίηση των μουσουλμάνων· (γ) στον θεολογικό λόγο –αν υπάρχει– των σύγχρονων θεωρητικών αλλά και επιχειρησιακών πρωταγωνιστών της ισλαμικής τρομοκρατίας· (δ) στις ιστορικές και άλλες ευνοϊκές

συνθήκες που γιγάντωσαν τον ισλαμικό ριζοσπαστισμό τόσο πριν από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο όσο και κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και εξής· (ε) στο προφίλ των τζιχαντιστών, ειδικά των Ευρωπαίων, και στη διερεύνηση του κατά πόσο τα κίνητρά τους είναι τελικά αποκλειστικά, κυρίως ή ελάχιστα θρησκευτικά.

Στην ουσία, η μουσουλμανική συνείδηση, όπως διαμορφώνεται κυριότατα από τους παραπάνω διανοητές, αναδεικνύει έντονα διάφορες μανιχαϊστικές εκδοχές εχθρών, οι οποίες βέβαια αναπροσαρμόζονται ανάλογα με την εποχή ή άλλες συνθήκες. Η συλλογιστική που προκύπτει θέλει την ισλαμική –νομοκρατική υπό το κανονιστικό πλαίσιο της *sharī'a*– *umma* να αντιμάχεται με κάθε τρόπο τις σατανικές δυτικές, συχνότατα όμως και μουσουλμανικές κοινωνίες που ταυτίζονται με την *jāhiliyah*. Οι εχθροί αυτοί στρέφονται σταθερά με κακότητα κατά των μουσουλμάνων, με απώτερο στόχο να τους καθυποτάξουν, να τους απομειώσουν, να τους εκμεταλλευτούν κ.λπ. Ως απάντηση, η σκληρή, αιμοσταγής βία εξωραϊζεται από τον θεολογικό λόγο των μεγάλων ισλαμιστών στοχαστών ως το μοναδικό τελέσφορο μέσο αποκατάστασης των αδικιών.

Η μανιχαϊστική αυτή *Weltanschauung* σημαντικότερης μερίδας μουσουλμάνων εκφράζεται πολύ χαρακτηριστικά από την αντίφαση μεταξύ της ιδιαίτερης γοητείας που ένιωθε ο *al-Bannā'* για το ναζιστικό ιδεολόγημα και της αναμφισβήτητης έλξης των *Qutb* και *Mawdūdī* προς την κομμουνιστική ιδεολογία, τη σοβιετική πρόταση διοίκησης της πολιτείας. Το σταθερό μοτίβο που αναδεικνύεται διαχρονικά από τους μουσουλμάνους δαιμονοποιεί τον μοχθηρό εχθρό (αποικιοκρατικές δυνάμεις, Δύση, Η.Π.Α., Εβραίοι, έκπτωτοι μουσουλμάνοι), ο οποίος επιβουλεύεται την ύπαρξή τους και έχει πάντοτε κατώτατα πνευματικά-εσωτερικά χαρακτηριστικά.

Πέρα από τις θρησκευτικές, φιλοσοφικές και ηθικές αιτίες της ισλαμικής ριζοσπαστικοποίησης, η διαδικασία της επιβαρύνθηκε καθοριστικά από την ανάμειξη μεγάλων διεθνών παραγόντων –par excellence των Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ.– στα εσωτερικά μουσουλμανικών χωρών. Οι υπερδυνάμεις του Ψυχρού Πολέμου όχι μόνο αναμόχλευαν πάθη φανερά ή μυστικά σε ολόκληρο τον πλανήτη, αλλά εξόπλιζαν επίσης με υπερσύγχρονα οπλικά συστήματα τους συμμάχους τους στη Μέση Ανατολή και αλλού. Για παράδειγμα, οι Σοβιετικοί ενίσχυαν τους Αιγύπτιους και τους Σύρους, ενώ οι Αμερικανοί αντίστοιχα τους Ισραηλινούς. Ως αποτέλεσμα, η εθνικο-θρησκευτική αραβοϊσραηλινή σύγκρουση απέκτησε, εκτός από τις θρησκευτικές της διαστάσεις, και διεθνή διπλωματικά χαρακτηριστικά που επιβάρυναν τις ήδη τεταμένες σχέσεις και αύξησαν τη δυναμική της ισλαμικής ριζοσπαστικοποίησης.

Κυριότατη ευθύνη για τις σκληροπυρηνικές αντιδράσεις πολλών μουσουλμάνων έχουν επίσης τα συστήματα πολιτικής εξουσίας στον μουσουλμανικό κόσμο, επειδή απέτυχαν σε καθοριστικό βαθμό να εκσυγχρονιστούν και να αποκηρύξουν τον νεποτισμό, τη συνωμοσιολογία ή άλλες στοχευμένες πολιτικές. Αντίθετα, η πολιτική –συχνότατα και η θρησκευτική– ελίτ πρόκριναν διαχρονικά τη διατήρηση στην εξουσία εντελώς διεφθαρμένων καθεστώτων, καταδικάζοντας συνειδητά τις ισλαμικές κοινωνίες σε επαναλαμβανόμενα αδιέξοδα, εγκλωβισμένες καθώς ήταν σε μια απαρχαιωμένη ρητορική.

Ακριβώς για τους παραπάνω λόγους, όμως, ο ισλαμικός ριζοσπαστισμός και οι τζιχαντιστές θα αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά μόνο από τους ίδιους τους μουσουλμάνους. Η αντίδρασή τους θα πρέπει να ξεριζώνει οριστικά κάθε ακραία ισλαμιστική τάση. Μόνο η *ισλαμική αφύπνιση και αναθέρωση* μπορούν να προσφέρουν λύσεις και τρόπους προς αυτή την

κατεύθυνση. Το κομβικό ερώτημα, ωστόσο, είναι αν η ισλαμική πνευματική, θρησκευτική και πολιτική ελίτ έχει να προτείνει όραμα και πνευματικές διεξόδους στους μουσουλμάνους, ειδικά στους νέους.

Κάποτε η Δύση είχε καταφέρει να προσφέρει όραμα και πνευματικούς στόχους, διασφαλίζοντας ικανοποιητικά αξίες και ιδανικά για τους ανθρώπους εκεί, παρά τις αστοχίες. Το ίδιο σε μεγάλο βαθμό είχε προσφέρει και ο μουσουλμανικός κόσμος την εποχή της ακμής του, παρά τα αρνητικά. Σήμερα, όμως, αναρωτιόμαστε αν και οι δύο μπορούν να εμπνεύσουν σε ένα επίπεδο πέρα από το υλικό και το γήινο, προβάλλοντας οικουμενικούς τρόπους επίλυσης των προβλημάτων, περαιτέρω εξέλιξης του ανθρώπινου πολιτισμού και συνολικής ευημερίας των ανθρώπων.

Για το πολυδαίδαλο ταξίδι που ακολουθεί οφείλουμε θερμές ευχαριστίες σε όλους όσους στήριξαν πνευματικά και συναισθηματικά την πολύχρονη προσπάθειά μας. Ιδιαίτερα ευχαριστούμε τον Κωνσταντίνο Ζάρρα για τις δύσκολες –στενόχωρες και απλόχωρες– συζητήσεις και αναζητήσεις. Επίσης, τους σοφολογιότατους μιάμηδες, οι οποίοι με τη βαθιά εμπειρία τους αναδεικνύουν και διαυγάζουν πολλές ιδιαίτερες πτυχές του ισλαμικού λόγου και πράξης, και οι οποίοι για δικούς τους λόγους επιθυμούν την ανωνυμία τους.

Με την ελπίδα οι άνθρωποι να γίνουμε λιγότερο σκληροπυρηνικοί... περισσότερο ανθρώπινοι...

Αθήνα, 1η Ιανουαρίου 2020
Μιχάλης Μαριόρας